

**Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо
вдосконалення кримінальної відповідальності за злочини, пов’язані з
халатним відношенням посадових чи уповноважених осіб територіального
центру комплектування та соціальної підтримки, закладів охорони
здоров’я до виконання посадових обов’язків»
(реєстр. № 12442-1 від 10.02.2025)***

***Анотація.** В інформаційній довідці розглянуто підстави запровадження кримінальної відповідальності службових осіб територіального центру комплектування та соціальної підтримки, закладів охорони здоров’я за невиконання, недбале виконання службових обов’язків у контексті законопроекту (реєстр. № 12442-1 від 10.02.2025) (далі – законопроект).*

Проаналізовано відповідність законопроекту вимогам Конституції України, основоположним засадам правотворчої діяльності, положенням чинного законодавства про кримінальну відповідальність, законам України, що регулюють суспільні відносини у сфері оборони, мобілізаційної підготовки та мобілізації.

***Ключові слова:** кримінальна відповідальність, оборона, мобілізація, військово-лікарська комісія, центр комплектування та соціальної підтримки, незаконне збагачення, покарання.*

Вступна частина. В умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні та виконання завдань забезпечення національної безпеки актуалізуються питання посилення кримінальної відповідальності службових осіб територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, а також осіб, які входять до складу військово-лікарських комісій, за неналежне виконання своїх службових обов’язків та порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку й мобілізацію.

На розгляді парламенту перебуває низка законопроектів, спрямованих на удосконалення правових підстав кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері забезпечення призову та мобілізації.

Законопроект розроблено з метою «законодавчого врегулювання питання посилення відповідальності за наслідки, які настають у зв’язку із халатним відношенням посадових чи уповноважених осіб територіального центру комплектування та соціальної підтримки, закладів охорони здоров’я до виконання посадових обов’язків».

Законопроектом пропонується доповнити Кримінальний кодекс України (далі – КК України) статтями: 426-2 «Службова недбалість посадовою особою закладу охорони здоров’я до виконання службових обов’язків під час медичного огляду в складі військово-лікарської комісії»; 426-3 «Перевищення службових повноважень, службова недбалість посадовою особою територіального центру комплектування та соціальної підтримки при виконанні службових обов’язків»*.

* Збережено авторську редакцію назви статей.

Основна частина. У контексті запровадження підстав кримінальної відповідальності за окремі види порушень у сфері забезпечення призову та мобілізації вважаємо за доцільне зазначити таке.

1. Особливе місце в механізмі кримінальної законотворчості належить підставам криміналізації, які містять пряму вказівку на обмеження, пов'язані з якістю запровадження нових норм. Реформування кримінального законодавства передбачає трансформацію окремих злочинів у кримінальні проступки, а також обмеження сфери застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі. Зміна кримінального закону в бік розширення сфери його дії чи посилення відповідальності має здійснюватися за принципом крайньої необхідності й обґрунтованості, адже КК України – це комплексний нормативно-правовий акт, основним завданням якого є правове забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру й безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням, *а не вирішення окремих проблем конкретних суспільних відносин.*

Запровадження нових підстав кримінальної відповідальності потребує належного наукового обґрунтування, зокрема ґрунтовного аналізу випадків, коли справді небезпечні діяння залишалися безкарними внаслідок недосконалості закону. Наведена в пояснювальній записці мотивація на кшталт: «Кожного дня фіксуються випадки, пов'язані з перевищенням повноважень та халатним відношенням до посадових обов'язків уповноважених осіб територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, лікарів закладів охорони здоров'я та військово-лікарських комісій, що призводить до насильного примусу громадян України», «через застосування представниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки методів насильного примусу та формального медичного огляду військово-лікарською комісією, громадяни України не можуть ефективно виконувати поставлені завдання, так як максимально знижується мотивація проходити військову службу та захищати Батьківщину» є поверховою й непереконливою.

2. Текст законопроекту переобтяжений термінами, кримінально-правовий зміст яких є суперечливим і не узгоджується з термінологією, якою оперує кримінальний закон.

Так, використання поняття «посадова особа» суперечить засадничим положенням щодо змісту поняття спеціального суб'єкта кримінальних правопорушень як особи, яка порушує свої службові обов'язки з метою тим чи іншим способом задовольнити власні інтереси або інтереси інших осіб у супереччя принципам і завданням публічної служби, оскільки закон оперує поняттям «службова особа». Відповідно до частини третьої статті 18 КК України, примітки 1 до статті 364 КК України службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах,

в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

3. Концептуально вразливими є положення законопроекту щодо формулювання диспозицій та санкцій пропонованих норм.

А саме, у частині першій статті 426-2 КК України (у редакції законопроекту) суб'єктом службової недбалості пропонується визнати посадову особу та/або групу осіб. Проте, службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, характеризується лише необережною формою вини, що, своєю чергою, виключає можливість їх вчинення групою осіб. Із тих самих міркувань взаємовиключними є положення частини першої статті 426-3 КК України (у редакції законопроекту) щодо ототожнення суб'єктивних ознак перевищення службових повноважень та недбалого ставлення до виконання службових обов'язків.

Санкції пропонованих норм містять невідомі кримінальному законодавству покарання у виді: заборони здійснення професійної діяльності, пониження у військовому званні на 1, 2 ступені (ранги); пониження у військовому званні на 3 ступені (ранги) без права поновлення, обмеження волі з компенсацією повного лікування потерпілого, заборони обіймати керівні посади, що суперечить вимогам статті 51 КК України.

Пропонований у частині шостій статті 426-2 КК України (у редакції законопроекту) опис діяння: «Службова недбалість посадових осіб військової частини у відношенні до підпорядкованих їм військовослужбовців» є некоректним та відповідає змісту поняття службової недбалості.

Диспозиції пропонованих норм переобтяжені зайвою деталізацією ознак складу правопорушень, їх/його *(залежно від того, зміст чого?)* зміст розкрито в інших нормативних актах галузевого законодавства, зокрема в Порядку встановлення ступеня стійкої втрати професійної працездатності в рамках проведення оцінювання повсякденного функціонування особи, затвердженому наказом Міністерства охорони здоров'я України 5 червня 2012 року № 420 (в редакції від 10 грудня 2024 року № 2067).

4. Окрім цього, виокремлення окремих складів кримінальних правопорушень зумовить конкуренцію кримінально-правових норм, тобто ситуацію так званого надмірного регулювання, яка суттєво ускладнює кримінально-правову кваліфікацію. Діяння, які пропонується криміналізувати, містять ознаки складів правопорушень, що передбачають відповідальність за підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (стаття 358 КК України), зловживання владою або службовим становищем (стаття 364 КК України),

службове підроблення (стаття 366 КК України), бездіяльність військової влади (стаття 426 КК України), перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень (стаття 426-1 КК України) тощо.

5. Положення законопроекту щодо набрання чинності законом не враховують приписів Конституційного Суду України, викладених у Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(П)/2020, де зазначено, що відповідно до принципу верховенства права важливо передбачити розумний часовий проміжок між офіційним оприлюдненням закону й набранням ним чинності.

Висновок. Запобігання порушенням законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, вчиненим керівниками територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, головами та членами військово-лікарських комісій, зумовлює необхідність якісного реформування мобілізаційної системи та удосконалення галузевого законодавства, забезпечення принципу невідворотності кримінальної відповідальності та підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*